

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lokalhistorisk Forening i **HILLERØD** KOMMUNE

MEMLEMSBLAD

1992-3

FORSIDEN: "Skomagergården", Helsingørsgade 18, Hillerød
Tegning af Helge Parding, 1992

ARRANGEMENTER

FOREDRAG - BY-VANDRINGER

Den 29. oktober kl. 19.30 holder Jens Kirkegaard fra Planstyrelsen et foredrag på Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23: Om arbejdet med at fremstille en arkitektur-guide over ældre og nyere huse.

Tanken er, at foredraget i 1993 skal følges op af to byvandring i Hillerød.

MEDLEMSKONTINGENT

Nogle få medlemmer har endnu ikke betalt kontingent til foreningen for indeværende år. Benyt venligst det tidligere tilsendte indbetalingskort: Post-gironummer 7 04 46 07, Tjørnevang 4, 3400 Hillerød.

Kr. 100.-; pensionister og studerende kr. 50,-

ÅRETS HUS 1992

Lokalhistorisk Forening kårede i juni 1992 "Skomagergården", Helsingørsgade 18, som ÅRETS HUS.

Der er nu seks ejendomme i Hillerød Kommune, som kan fremvise den smukke bronzeplade, der er det synlige bevis på, at vores forening har påskønnet ejernes indsats for bygningsbevaring, restaurering eller byforskønnelse.

Traditionen for at kåre ÅRETS HUS har siden 1987 haft stor og stigende interesse i byen, og vi håber, at det er et tegn på, at det historiske og arkitektoniske helhedssyn spiller en større og større rolle, når den enkelte husejer eller bygherre tager sine beslutninger. Kommunen er jo - i ordets rette forstand - vort "fælles rum", og derfor bør der også tages hensyn til vor fælles kulturarv, når byggeopgaver skal løses.

Den stigende opmærksomhed omkring sagen har vi konstateret igennem det store antal forslag, som foreningen modtager hvert forår, når vi - i et frugtbart samarbejde med Hillerød Posten - indkalder emner til Årets Hus.

Der indkommer ofte 30-40 forslag, og proceduren er så den, at foreningens bestyrelse i samarbejde med arkitekt, professor Vibeke Dalgas udvælger det hus eller det anlæg, som efter vor mening bedst lever op til de kriterier, vi har defineret.

Udvælgelsen sker selvsagt først, når vi har været rundt og kigge på alle kandidaterne, og når vi har studeret byggesagerne i Teknisk Forvaltning.

Blandt alle indsendte forslag udtrækkes ét, hvis indsender vinder et gavekort, udstedt af Ristorante La Perla. Selve bronzepladen, der som nævnt i år gik til Familieejet Skomagergården, er sponsoreret af Nykredit. Foreningen har stor glæde af dette samarbejde.

Vi har også den glæde, at mange medlemmer og andre borgere trofast møder frem og overværer overrækkelsen af æresprisen. I år strålede solen over Skomagergården, da ca. 100 mennesker deltog i højtideligheden. Professor Vibeke Dalgas holdt talen til huset. Den gengives andetsteds i dette nummer af medlemsbladet.

AB

ARKITEKT, PROFESSOR VIBEKE DALGAS' TALE
*****

"Skomagergården" er netop blevet sat fint i stand efter flere måneders gennemgribende modernisering. Motiveringen for valget af dette hus er, at det stadig har beholdt sin "sjæl" trods den ret omfattende istandsættelse.

Det skal jeg forklare lidt nærmere:

For det første har facaden mod Helsingørgade fået en særdeles smuk udformning, der støtter hele gadebilledet. De store butiksvinduer og den skæmmende skiltning er erstattet af mindre vinduer og skilte, og man kan igen se, at huset står på jorden. Murværket øverst oppe har beholdt sin fine og lidt usædvanlige Flensborg-fugning, og nederst har pudsen fået kvaderfugning, som om huset var beklædt med sandsten.

For det andet er det lykkedes at få plads til fire fornuftige lejligheder og to butikker i det relativt lille hus. En vældig god blanding, der er med til at skabe liv i byens centrum.

For det tredje har alle husets beboere og brugere fået et fælles gårdsrum med et opholdsareal i haven på det lidt højere beliggende areal, hvor det tidligere baghus lå. Menneskene har fået højere prioritet her end bilerne og det totale miljø - helheden - virker tiltalende.

For det fjerde har vi her et godt eksempel på anvendelsen af "loven om byfornyelse og boligforbedring" (lovbekendtgørelse nr. 501 af 21. juli 1987). Kommunen og byfornysesselskabet Danmark har fundet frem til nogle egnede ejendomme pletvis i bykernen, og derefter samarbejdet med ejerne om modernisering og istandsættelse.

Det er efter min opfattelse den helt rigtige måde at bruge lovens muligheder på i Hillerøds sammenhæng. Sådan en god lov

skulle vi bare have i Sverige, hvor jeg arbejder. Jeg ved også, at man f. eks. i de baltiske lande og andre østlande synes, at Danmark er et forbillede med hensyn til at gennemføre en fleksibel og varsom fornyelse.

Den femte og sidste af mine motiveringer er naturligvis, at arkitektfirmaet Jørgen Groth og Max Brühl ved arkitekt Søren Witt har lavet et udmærket arbejde. De har studeret huset grundigt først: Konstruktionerne, sætninger - der findes et åløb under huset! - materialer, farver osv. Herefter har de grebet ind, praktisk og pragmatisk. Lagt nyt tag på, sat nye kviste i, ændret på skillevægge, erstattet trapper og flyttet lidt på døre og vinduer. Men alt sammen i respekt for husets skala og "spilleregler".

Taget har fået 5° mere hældning, men det bliver det kun bedre af, og kvistene en enkel moderne form uden påklistret romantik. Selv porten har fået nyt liv, med sine butiksvinduer! Det kan jeg godt lide. Arkitekterne har haft øje for husets muligheder og taget selvstændig stilling.

Om husets historie kan der fortælles meget. Den nuværende ejer Ove Rasmussen har udarbejdet en hel lille registrant om huset, som jeg håber, vi hører lidt mere om senere. Jeg skal blot fortælle, at der er tale om et ganske almindeligt lille hus, der er bygget om og til mange gange efter behov. Ja - man kan næsten sige, at huset trofast afspejler byens og nogle familiers udvikling gennem en række generationer. Først var det et lille et-etages hus fra 1700-tallet. Omkring 1830 blev det forhøjet med 1 1/2 etage, og senere hen blev både forhus og baghus ændret flere gange.

Husets ejere har som regel haft deres virke på ejendommen. Det har været brændevinshandlere, købmænd, skræddermestre og skomagermestre.

I 1991 havde ejendommen været i familien Ramusens besiddelse i 75 år! Så det er en rigtig Hillerød-historie.

Tillykke med det gode resultat!

Vi erindrer om Ove Rasmussens fyldestgørende artikel her i bladet, nr. 1991-3.
*****

FREDERIKSBORG APOTEK

Apoteket omkring år 1900

Den første bevilling til at drive apotek i Hillerød forelå den 7. september 1792. Den blev udstedt til Knud Winding, der drev apoteket til sin død i 1809.

Apoteket har altså 200 års jubilæum i år, og det vil blive markeret på flere måder. Der vil således komme en udstilling i forhallen på Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23. Her vil man søge at vise livet for apotekerens hverdag gennem tiderne, bl. a. ved hjælp af fotografier.

Udstillingen kan besøges i bibliotekets åbningstid fra den 31. august og de følgende tre uger.

Lokalhistorisk Forening ønsker til lykke med det fornemme jubilæum.

Lisbet Schacht Hansen

GÅRDE OG HUSE I HILLERØD

Når Lokalhistorisk Forenings bog "Gader og Veje i Hillerød Kommune" nu er på trapperne, tør vi måske nævne et projekt af tilsvarende karakter: En registrering af gård- og husnavne i kommunen.

Bogen om gade- og vejnavnene vil forklare navnenes oprindelse, og den vil derfor blive en nyttig opslagsbog. Da mange navne henviser til steder og personer af betydning for byens historie, vil den også rumme væsentlige oplysninger om kommunens historie og udvikling. Men også mindre kendte personer og ganske ydmyge lokaliteter kan have givet navn til en vej, og i lokalhistorien er det godt at få disse forklaringer skrevet ned, inden de går i glemmebogen.

På samme måde kan kommunens gård- og husnavne siges at indeholde et væld af oplysninger af lokalhistorisk interesse.

Gader og veje er jo registreret i kommunens vejregister, der også findes aftrykt i de årlige udgaver af Hillerød-Vejviseren. Alle borgere bor på en adresse, bestående af et gade- eller vejnavn + et husnummer. Men igennem mange år - og indtil midten af 1970'erne - kunne den fulde adresse være et gård- eller husnavn alene, hvilket ikke mindst gjaldt landsognene. En af de sidste adresser af denne art var i øvrigt noget så centralt som Frederiksborg Slot. I dag bor slotsbeboerne fx på adressen "Frederiksborg Slot 2" (Herluf Trolles tårn) eller "Frederiksborg Slot 6" (slotsforvalterboligen i slottets kancellifløj). Slottets navn er altså nu blevet vejnavn.

Men mange andre gårdsnavne eller husnavne har i dag ingen praktisk betydning som adresse, og der er derfor risiko for, at navnene vil blive glemt. Endnu bærer mange gårde og ældre villaer (typisk fra perioden ca. 1860 til ca. 1940) et navn, der

måske kan ses på muren imod gade eller vej. Men nye ejere vil ofte fjerne navnet eller undlade at vedligeholde det, og det vil på denne måde langsomt glide ud af brug - og blive glemt.

Og det er en skam, for ejendommens navn kan - ligesom gade- og vejnavne - fortælle om tidligere tiders personer, lokaliteter, kultur og skikke. Det vil derfor være en oplagt opgave for lokalhistorisk interesserede i Hillerød kommune at samle gård- og husnavne i et register.

Formålet med registeret skulle altså være, - at navnene bevares og helst også forklares for lokalhistorisk interesserede, - og at det gøres muligt at identificere beliggenheden af ejendomme, der kun kendes under et navn (og ikke fx under nuværende adresse eller matrikelnummer).

Da jeg for et par år siden begyndte at overveje denne sag, opdagede jeg, at der ikke findes et sådant centralt register. Kommunen blev spurgt - og ligeledes postvæsenet og skovvæsenet (for skovhusenes vedkommende). Der fremkom nogle spredte oplysninger, som suppleredes med navne fra ældre kort, vejvisere og telefonbøger (fra 1950'erne og fremefter) samt iagttagelser af de huse og gårde, der stadig skiltes med deres navne. I nogle tilfælde har jeg også modtaget mundtlige oplysninger.

På det grundlag har jeg samlet knap 500 gård- og husnavne fra kommunen, men jeg er ganske på det rene med, at der er en lang vej igen, før et sådant register har en rimelig grad af fuldstændighed. Og hvis navnene tilmed skal forklares, er det en omfattende opgave.

Imidlertid er der nu taget fat på sagen, og jeg vil gerne opfordre læserne til at sende mig oplysninger, der kan indgå i registeret. Min tanke er, at registeret løbende skal revideres, og at der skal opbevares en udskrift på Lokalhistorisk Arkiv.

Mere præcist efterlyses altså: 1. gård- og husnavne 2. identificeret ved deres nuværende adresse 3. samt forklaring på navnets oprindelse, hvis dette er muligt. Specielt er jeg interesseret i kontakt med læsere i landsognene, som måske

kender forklaringer på de forskellige gårdnavnes oprindelse.

Lad mig nævne to typer ejendomsnavne, der nok ikke hører hjemme i et sådant register: Et rent firmanavn (fx. Brugsen) og sammensætningen af ejer + hus/gård. Sidstnævnte type kan dog blive så fast, at den følger huset efter ejerskifte, og på den måde kan det blive et rigtigt stednavn, der bør optages i registeret.

I dag er fx. Buddes gård (Helsingørsgade 24) stadig navnet for denne ejendom, selv om bageriet er gået ud af Buddeslægtens eje. Men i registeret vil navnet være forklaret med Buddesfamiliens langvarige tilknytning til stedet.

Ellenus - Funkevej 29. Postkort fra ca. 1910, da det var hvilehjem.
I dag er det et privat kollegium. Men hvem var Ellen?

Lad mig slutte med nogle efterlysninger. Hvilke personer gemmer der sig bag efterfølgende gård- og husnavne: Ellenus (Funkevej 29), Herlufhus (P. Mogensensvej 1), Bendtsgård (Roskildevej 92), Petersminde (Lyngvej 7) og Louisenlund (Grønnegade 25 B)?

Og hvad er forklaringen på ejendomsnavne som Ørrehus (Rolighedsvej 6), Esløf (Frederiksværksgade 48), Swarsenborg (Enghavevej 1) og Jiki (Møllersvej 5)?

Hvis der er læsere, der vil sende mig oplysninger om hus- og gårdnavne i Hillerød kommune, vil jeg være meget taknemmelig, og oplysningerne vil som nævnt indgå i det register, der vil blive udarbejdet.

Asger Berg

S. Kierkegårdsvej 1

3400 Hillerød

BOGEN OM GADER OG VEJE

Den bog om Hillerøds gade- og vejnavne, som vi i bestyrelsen har arbejdet på det sidste års tid, er nu ved at være klar til aflevering på trykkeriet. Den udkommer i begyndelsen af oktober.

Der er brugt mange arbejdstimer på at indsamle materialet: Gennemlæsning af lokalhistoriske bøger og artikler, besøg på arkiver og biblioteker i København, opsøgning af medborgere, som har speciel viden om deres nærmeste egn af kommunen og besøg "på stedet" for at søge at få indsigt i baggrunden for navngivningen.

Vi føler, at vi efterhånden ved meget om vort emne, og vi håber, at bogen blive interessant læsning for alle, der har interesse for denne mere specielle del af deres hjemegns lokalhistorie.

Bogen har mange billeder, og vi har bestræbt os på kun at medtage gode og instruktive billeder fra ældre tider, som ikke findes i den almindeligt tilgængelige litteratur.

Prisen på bogen bliver kr. 148.00, og den kan forudbestilles. Benyt det særlige bestillingsark, der fulgte med det forrige medlemsblad - eller afgiv skriftlig bestilling til Anton Mariegaard, Tjørnevang 4, Eva Holm-Nielsen, S. Kierkegårdsvej 1 eller Margrethe Krogh Sørensen, Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23, 3400 Hillerød.

KOLERAEN I HILLERØD

I Frederiksborg Amts Avis fra 26. august 1903 har P. Petersen en skildring af koleraen i Hillerød i sommeren 1853, og i Nils Gustafssons lille bog "Det gamle Hillerød Hospital 1726-1866", 1958, omtales samme epidemi kort. Derudover synes der ikke at foreligge noget umiddelbar tilgængeligt materiale om sygdommens omfang i Hillerød. Hovedkilden til oplysninger om epidemien her i byen er korrespondancesagerne fra 1853 og de følgende år i Hillerød Hospitals arkiv.

*

Centret for kolera-epidemien i Danmark var København, og herfra findes der mange skriftlige beretninger om sygdommen. Den blev første gang konstateret den 11. juni 1853 hos en mand, der arbejdede på Holmen. Han overlevede, men nogle af dem, der havde plejet ham eller havde ligget på stue sammen med ham på hospitalet, blev angrebet de følgende dage, og flere af dem døde i løbet af kort tid, og herefter udviklede epidemien sig hurtigt dag for dag.

Den 14. juli døde 73, og på mindre end en uge nåede antallet af dødsfald op på 236 i løbet af et døgn. Da koleraen i oktober havde udraset i København, havde over 7200 været angrebet, og dødsofrenes antal angives til 4737, svarende til lidt over 3¼% af hovedstadens folketal.

*

Det er klart, at man blev grebet af panik - ikke alene i København og dens nærmeste omegn, men også i nabobyerne, herunder Hillerød, hvortil epidemien da også hurtigt nåede.

Hvad var det for en sygdom? I sin tid omtaltes den som den asiatiske kolera, fordi den først var blevet iagttaget i Indien. Den nåede Rusland omkring 1830, og lidt senere konstateredes den i Hamborg.

De vigtigste symptomer var en voldsom diarré, og mange

af de angrebne døde i løbet af få timer eller dage. Da man ikke havde kendskab til, hvorledes sygdommen blev spredt, stod man naturligvis ret hjælpeløs over for den. Det var først i 1883, at den kendte tyske læge Robert Koch opdagede kolerabacillen.

Blandt de mange gætterier om årsagen til sygdommen, skal her nævnes en forklaring, som zoologer og andre, der beskæftiger sig med insekter, stadig bliver mindet om. Vi kender alle fra varme sommerdage nogle små sorte insekter, der pludselig optræder i luften i tusindvis. Vi får dem på tøjet, i håret og på huden. De gør ingen skade, og så er de borte igen, hvis man ikke har klemt dem ihjel på sig selv.

Det er de kun ca. 15 mm lange og ret smalle blærefodder, også kaldet thrips. Disse små væsener blev iagttaget i store mængder i koleraåret 1853, således som tilfældet er næsten hver sommer i tørre perioder, men da man syntes, at der var usædvanlig mange, da koleraen tog fart, var flere "sagkyndige" sikker på, at man her havde årsagen til epidemien, og derfor bærer de små uskyldige og uskadelige dyr den dag i dag også navnet kolerafluer.

*

I Nordsjælland viste koleraen sig først i Sørup ved Fredensborg. Det var sandsynligvis de mænd, der hentede tøj i København til vask og blegning ved Esrum sø, som her var smittebærere, og umiddelbart efter begyndte det i Hillerød.

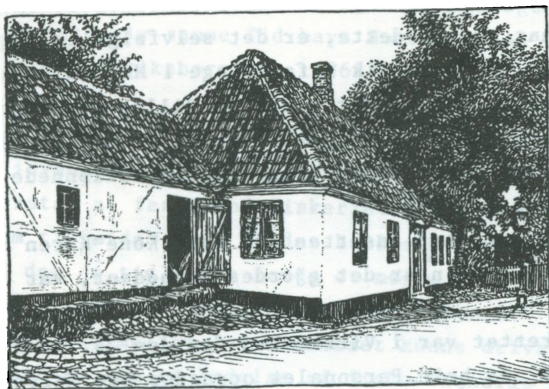
I Amtsavisens nævnte omtale hedder det: "En ældre Dame fra København kom i Besøg hos daværende Boghandler Jensen; det antages, at hun førte Sygdommen og Smitten med sig; få Timer efter Ankomsten døde hun i alt Fald. Det vakte begræbeligvis et vældigt Røre. Distriktslæge Evertsen beordrede en grundig Rensning af hele Ejendommen (nu Købm. Sundstrøms), der foruden Boghandler Jensen beboedes af Ejeren, Fabrikant Orlow Andersen, og Adjunkt Børre.

Orlow Andersens Karl kørte med Skarnskassens Indhold gennem Helsingørsgaden, fortælles der. Han selv blev smittet derved, men ikke nok hermed: Trætøjshandler Clausen (Skomager Sørensens Ejendom), der lændede sig ud af Vinduet, idet Vognen kørte forbi, mærkede en slem Stank, han blev derefter syg og døde efter et Par Dages Forløb. Karlen døde omtrent samtidig.

Yderligere meddeler Overleveringen, at Karlen gjorde Forsøg paa at faa en Mand paa Overdrevet til at hjælpe sig med Aflæsningen. Skønt Manden ikke efterkom Ønsket og ikke havde udsat sig for anden Smittefare end et Øjeblik at være i Stue med Karlen, fik han dog hæftige Mavesmerter, som han imidlertid ved øjeblikkelig at søge Apotekerens fik Bugt med.

At saa godt som ethvert Dødsfald i denne Tid (Juli og August Maaned) blev sat i Forbindelse med Kolera er en Selvfølge. Farver Bendixens Enke (før Budts, nu Jul. Larsens Ejen- dom) ser en Dag en Slægtning af sig i København, som heldig havde overstaaet Koleraen, trine ind i Butikken. Hun bliver i høj Grad bestyrtet og forlanger paa det indstændigste, at han hurtigt skal fjerne sig. Hun blev saa rystet, at hun med det samme lagde sig til Sengs, og det blev hendes Dødsseng. Døds- aarsag var efter Kirkebogen ikke Kolera.

De lokale Myndigheder, Distriktslæge, Byfoged og Borger- repræsentation, tog de fornødne Forholdsregler. Fattigkom-

Det gamle Tinghus, tegning af Kristian Kongstad. Hillerøds ældste retsbygning lå, hvor nu Møllestræde og Nordstensvej mødes. Det ældste tinghus var blevet opført i 1690. I løbet af et halvt hundrede år var dette blevet så forfaldent, at det faldt sammen i 1743, hvorfor man måtte bygge et nyt det følgende år - omtrent på samme sted som det første. Tegningen viser 1744-huset, som først blev nedrevet i 1928. I 1931, da Hillerød fik sit første rådhus, blev tinghuset indrettet som asyl, og denne funktion havde det, da man i 1853 indrettede det som midlertidigt lazaret for kolerapatienterne.

missionen blev anmodet om "at foranstalte Aabninger gjorde i Murene i Fattighuset til Skorstenene for at skaffe Lufttræk" og Skolekommissionen om snarest at give Skolerne Ferie.

Der blev oprettet et Koleralazareth i Asyllets Lokaler i det gamle Tinghus i Møllestræde (nu Drejer Nielsens Ejendom), og paa Kirkegaarden blev bygget et Træskur, hvoraf en Del endnu staar, til Lighus. Der blev lejet Lejlighed i Byen til Asylmoderen Md. Hanßen, og Asylvirksomheden indstilledes foreløbig.

Til Lazarettet anskaffedes fornødne Senge (4) med Tilbehør samt et meget sparsomt Sæt Køkkentøj. Distriktslægens Fortegnelse over det anskaffede ser forøvrigt i sin Helhed saaledes ud: 1 Thepotte, 8 Par Kopper, 1 Smørkande, 3 Dunke, 4 Flasker, 2 Krukker, 1 Gryde, 1 Gulvskruppe.

Til Brug ved syges og dødes Transport anskaffedes en Baare, og der ansattes 2 Bærere, nemlig Niels Hansen, som smittedes og døde af Kolera, og Hans Larsen. Byens Politibetjente, Brandt og Sichlau, assisterede paa forskellig Maade, men de gjorde det nødvendig, thi Byfogden skriver til Repræsentationen: "omendskønt de ikke har nægtet dette, er det selvfølgelig noget, de ikke gerne vil". Bærerne fik i fast Gage 1 Mk. om Dagen, saa længe de var ansatte, samt "et passende Tillæg for hver syg og hvert Lig de bar". Da Betalingen for hver Forretning betegnes som et Tillæg, synes det ikke at være særlig vellønnede Pladser, de modige Mænd havde.

Paa Lazarettet ansattes som fast Kone Karen Henriksdatter og en Dreng, og naar det gjordes fornødent, var der én Kvinde til.

Lazarettet var i Virksomhed fra den 24. Juli til den 10. September, da hele Personalet opsagdes paa Karen Henriksdatter nær".

Hele epidemien fik heldigvis ikke det omfang, man havde frygtet. Det største antal indlagte havde man i begyndelsen af august. Vi ved ikke hvor mange, men der kom senere enkelte dage, hvor der slet ingen patienter var på lazarettet. Efter lukningen blev det dog holdt i beredskab i nogle uger, således at man kom ind i oktober, inden asylet igen begyndte at fungere efter sit formål.

Ifølge kirkebøgerne i Hillerød og Nyhuse var i Hillerød "kun" 12 mennesker, der døde af den asiatiske kolera.

GADE - OG VEJNAVNE I HILLERØD (11)

Damvejen, der forløber mellem Hillerødvej i Tulstrup og Fruebjerg-Baunevej - i nogen afstand fra Pøleå -, fik sit navn allerede på Christian IV.s tid. Navnet sættes i forbindelse med, at der blev anlagt fiskedamme nær åen.

I den nordsjællandske lokallitteratur støder man gang på gang på begrebet de Kongelige Fiskerier. Vi hører således fra 1602, "at Kongl. Majsts. Jægermester, Jochum Bülow, og Kongl. Majsts. Fischmester, Johan von der Lippe er bosiddende ved Frederiksborg - og paa de Kongelige Jægergaarde, den gamle og den nye, og den Kongelige Fiskergaard, alle tre tæt udenfor Frederiksborg Slot, have Kongejagten og de Kongelige Ferskvandsfiskerier paa selv samme Tid havt Hovedstation". (Her efter Dagblad for Frederiksborg Amt, 1868).

Samme sted læses, at fiskebeholdningerne og fiskeriets redskaber og inventarium opbevaredes på slottet.

For at forstå, at ferskvandsfiskeriet kunne få så stor betydning, som tilfældet var, må det huskes, at næsten hele Nordsjælland, der jo tidligere havde et meget stort antal større og mindre søer og damme, hørte under kronen.

Dette gjorde det muligt, at fiskeriet kunne drives planmæssigt og under en samlet ledelse af fiskerikyndige folk, ansat af kongen.

Oprindelsen til de kongelige fiskerier i Nordsjælland synes at være et kongeligt forbud i 1585 mod, at lensmanden fiskede i søen ved Frederiksborg Slot. Frederik II ønskede fiskefangsten her og i en lang række andre søer forbeholdt den kongelige husholdning.

I 1653 blev ferskvandsfiskeriet i de tre nordsjællandske len (amter) bortforpagtet til Jørgen Jentzmer. Han fik titel af Fiskmester, og han skulle daglig til det kongelige køkken

levere 20 "retter" gode ferskvandsfisk. En "ret" var 2-2½ "skålpund" - og 1 "skålpund" svarede omtrent til ½ kg.

Desuden måtte han levere en stor eller to "middelmådige" karper - samt til hofembedsmændene omkring 20 "retter" fisk. De nævnte mængder skulle i henhold til forpagtningsaftalen leveres til kongen og hoffet, hvad enten majestæten opholdt sig i København eller på Frederiksborg.

Det er beregnet, at den årlige produktion af ferskvandsfisk må have andraget næsten 44.000 pund. En del skulle være "herrefisk", hvortil regnedes karper, karusser, brasener og gedder, mens resten var "gemene fisk", blandt hvilke nogle af de vigtigste var aborrer, flirer, løjer, sudere, skaller, hørke og ål.

Hvorledes det var muligt at levere de nævnte store mængder fisk, er en lang historie, som ikke skal berettes her. Dog skal nævnes, at der var tale om et virkelig rationelt fiskeri med udsætning af fiskeyngel eller småfisk i visse søer og damme, og om tilførsel af foder til opdrætningsstederne.

Vejnavnet Sættedammen i Ny Hammersholt og begrebet sættefisk minder os om, at man udsatte fisk, hvor der var rimelig gode muligheder for en forøget fangst.

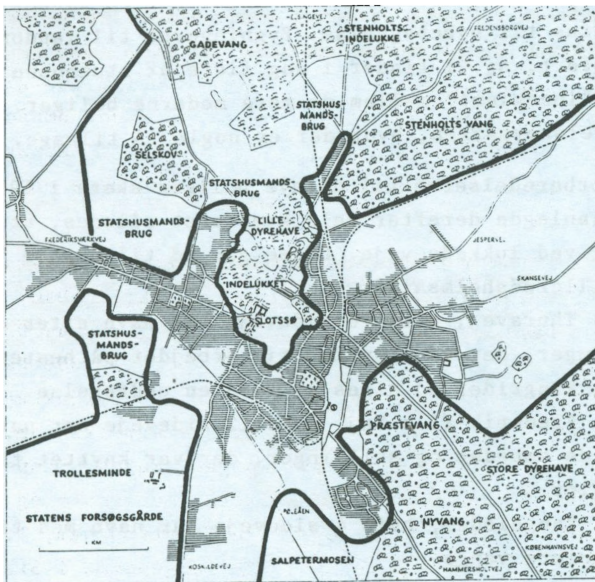
For at give et indtryk af, hvor ivrigt man gik til værks, nævnes neden for de damme, der alene i det område, der i dag svarer til Hillerød kommune, blev taget i betragtning. Søerne, der jo kraft af deres størrelse, betød mere end dammene, er ikke nævnt:

Tinghuus Dam i Hillerød Kjøbstad, Store, mellemste og lille Pæle-Dam i Store Ladegaard Mark, Smørkilde-Dam, Leer-Dam Trolds Dam, Store Ladegaards Mølleddam, 2 smaa Damme i Rønne Vang, Store og Lille Ebbelholts Dam, Ullerøds Dam, Mynter Dam i Lille Dyrehauge, Gamle eller Store Kjøkkendam, Dyregrøfts- eller lille Kjøkkendam, Sortegrøfts-Dam, Badstuedam, Iiskuledam, Ny Kjøkkendam i Kongens Have, Grønnedam (ved Mynter Dam), Frydenborg Dam, Øverste, mellemste og nederste Hjortelunds Dam, Store og Lille Tulstrup Dam, Tvende smaa Damme ved Enden af Odderdamshuus, Fem Fangedamme i Stenholts Vang, Gjøgedam i Præstevangen, Kragelunds Dam, Brede, Dam Lille og

Store Junkerdam, Rende- eller Kildedam i Nyvang, Store og Lille Mørkemosedam, Store Steendam i Hammersholt Vang, Gl. Hammersholt Dam, Nye Hammersholte Dam, Sække Dam, Kalsø, Teglgårds Sø, Tyrkeri Sø, Skjørholts Dam, Stubbedam, Borgemester Dam i Nøddebo, Sand Dam, Tros Dam ved Tipperup, Birkedam, Rommeldam, Kirkedam i Skallerød Mark, tre smaa Damme sønden for Skallerød, Gyde Dam, 2 smaa Huller i Præstevangen, Slotsfogdens Dam i Stenholts Dam, Sorte Dam i Hillerød Byes Vang, Lille Side Dam, Tater Dam i Hestehaugen, Store Funche Dam, Lille Funche Dam.

Selskovparken er ikke et gade- eller vejnavn, men betegnelse for parcelhuskvarteret mellem Hillerødsholmsallé og Selskov. Mod øst afgrænses kvarteret af Selskovvej og mod vest af den tidligere grænse mod Harløse kommune, dvs. af en linie mellem Vangeledet-Fangekrogen og Akacievej.

Kvarteret har selvsagt navn efter Selskov, hvis første led menes at være afledt af "selje" eller "selle". Det er et ældre navn for forskellige arter af piletræer. Ca. 1/3 af Selskov var for 200 år siden mose, og hele arealets fugtige jordbund har givet gode vækstbetingelser for piletræer.

Arealerne til statshusmandsbrug ved Hillerød, 1922.

Efter nedlæggelsen af Det kgl. Frederiksborgske Stutteri på Hillerødsholm (tidl. Lille Ladegård) i 1871, blev denne gård købt af C. F. Tietgen. Han forsøgte at fortsætte stutterivirksomheden, men da dette mislykkedes, solgte han ret hurtigt den store gård, og det tidligere så blomstrende statsbrug havde derefter ikke færre end yderligere 6 ejere, inden bygningerne i 1937 blev købt af Frederiksborg Slotssøbns kommune. Forinden var hovedparten af jorden blevet frasolgt.

Statens Jordlovsudvalg havde i 1922 overtaget betydelige arealer, idet man ønskede at oprette husmandsbrug på disse.

I hælene på den såkaldte lenslov (1919) gennemførtes flere jordreformer vedrørende lenenes, stamhusenes og fideikommissgodsernes overgang til fri ejendom, og ad denne vej kom staten i besiddelse af store arealer. Hovedparten heraf blev ret hurtigt afhændet til oprettelse af statshusmandsbrug.

For Hillerødsholms-arealernes vedkommende blev det til 28 af de små landbrugsejendomme, beliggende i 4 grupper vest og nord for Hillerød (se kortet).

Det viste sig, at tiden ret hurtigt løb fra disse smålandbrug så tæt på byen, idet der blev behov for en væsentlig del af arealerne til bybebyggelse. Bygningerne til landbrugene blev dog opført, og vi finder i dag flere af stuehusene m. v. liggende "indeklemt" mellem de mere moderne boliger. Således også i Selskovparken, hvor der er nogle få tilbage.

Forberedelserne til de nye boliger skete i 1950'erne, og man planlagde derefter hele kvarteret således, at alle huse ligger ved lukkede veje. Disse går ud til de tre "hovedveje" til Hillerødsholmsallé.

1. Thuravej, hvis 10 sideveje har navn efter nogle af de stillinger, der var knyttet til arbejdet på hestestutteriet. Dog må Ringridervej siges at være en undtagelse.

2. Frederik II.s Vej, hvis 12 sideveje har navn efter nogle af de embeder og stillinger, der var knyttet til Frederiksborg Slot.

3. Vangeledet, hvis 4 sideveje har navn med tilknytning til stutteriets vange.

ad

BESTYRELSEN

Formand: Asger Berg, S. Kierkegårdsvej 1, 3400 Hillerød	42 26 46 89
Næstformand: Peter Madsen, Paradisvænget 20, Hillerød	42 26 27 11
Kasserer og redaktør: Anton Mariegaard, Tjørnevang 4, 3400 Hillerød	42 26 24 32
Sekretær: Eva Holm-Nielsen, S. Kierkegårdsvej 1 3400 Hillerød	42 26 46 89
Jørgen Berner, Åvang 78, 3400 Hillerød	42 26 06 13
Margrethe Krogh Sørensen, Hestehavevej 13, 3400 Hillerød	42 26 72 32

Lisbet Schacht Hansen, Lokalhistorisk Arkiv, Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23, 3400 Hillerød	42 26 95 22

MEDLEMSBLADET

udsendes 4 gange om året. Næste nummer forventes udsendt i november 1992.
Bidrag til bladet bedes sendt til redaktøren senest den 10. november.

LOKALHISTORISK FORENING I HILLERØD KOMMUNE

MED STØTTE FRA:

C.A. Andersen & Co. malerfirma - Bikuben - Den Danske Bank - Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - Jan Ehlers guldsmed - Flora Danica Smykker - Frederiksborg Amts Avis - Grafisk Center - FO Arbejdernes Fællesorganisations Byggeaktieselskab - Handelsstandsforeningen - Hansen & Graversen muremestre - Hillerød Posten - Hovelt Electric - Kern-Hansen guldsmed - La Perla restaurant - Lokalbanken - Mogelgaard guldsmed - Nykredit - Staunstrup Foto - Svend Pedersen tomrerfirma - Stjernebutikkerne - TMI A/S - Ullerød Super Brugs - Unibank - Witbroes Bryggerier.

GRAFISK CENTER

HILLERØD

Milnersvej 46 · 3400 Hillerød

Tlf. 48 24 27 00

FULL-SERVICE **- fra idé til færdig tryk**

BROCHURER
KATALOGER
ÅRSBERETNINGER
PLAKATER
TIDSSKRIFTER
BØGER

Vi har:

Tegnestue - Fotosats

*Diskette-konvertering
samt scanning af billeder*

*Reproduktion af 4-farve
og sort/hvid*

*Trykning på store og små
offsetmaskiner
samt efterbehandling*